

EL GRUP ANABIS (1944-1948)

MARIA ENRICH

Un dels primers moviments de resistència cultural que es produeix a Catalunya tot just acaba la guerra civil és l'organització de petites reunions o tertúlies. En un principi es tracta de grups d'amics que, sense uns objectius fixats, decideixen de retrobar-se després dels anys de caos bèl·lic. Aquests grups, conscients de la situació d'alarma que viu la cultura catalana, esdevenen amb el temps petits nuclis responsables de preservar-la i alhora d'activar-la. D'aquesta manera, de trobades més o menys informals, es passa a un tipus de reunió més gran i organitzada, sempre en espais privats (cases particulars, rebotigues...) i de forma més o menys clandestina. Conferències, lectures literàries, recitals musicals són les activitats que s'hi organitzen, de les quals es derivaran projectes culturals més ambiciosos. Aquestes tertúlies són, de fet, el refugi-escenari de les activitats dels intel·lectuals i dels artistes d'abans de la guerra que s'han quedat al país, alhora que possibiliten el diàleg amb les veus més joves que s'estan formant. Un bon nombre d'aquestes tertúlies són a Barcelona. Cal destacar la de la casa de Josep Iglésies, al passatge Permanyer; les del grup dels Amics de la Poesia, existents ja en els anys vint i recuperades ara pel poeta Palau i Fabre; les del grup Estudi del carrer de Sant Pau o les de la casa de Carles Riba.

A Igualada, un grup de joves organitzen, a imatge de la capital, unes tertúlies culturals amb el nom d'Anabis. En són els fundadors: Pere Bas, Pere Borràs, Josep Dalmasas, Josep Massana, Joan

Mercader, Francesc Roca, Josep Romeu i Josep M. Solà Solé. Els primers encontres, l'any 1944, són de caire privat a casa de Josep Dalmasas i, a partir de l'any següent, es comencen a organitzar actes oberts a un públic una mica més ampli, al col·legi Caresmar, situat a la Rambla de Sant Isidre i propietat de Josep Massana. Les reunions se celebren de forma clandestina, tot i que l'Ajuntament, presidit en aquells moments per Francesc Matosas, en té constància i les tolera, segurament pel baix índex de perillositat que representen: són d'àmbit molt minoritari i organitzades per gent jove.

Entre 1945 i 1948, quan es dissol Anabis, se celebren un total de 28 actes diversos, entre conferències, lectures poètiques, exposicions i concerts¹. Per a cada acte, Pere Bas imprimeix una invitació-recordatori, sovint amb un breu text sobre el seu contingut, amb unes il·lustracions al·lucinatòries que ell mateix, junt amb Pere Borràs, acoïreixen a mà. Aquests documents, més el text d'algun parlament breu que es pronuncià, són els únics testimonis escrits que han restat d'Anabis². A través d'ells, es pot deduir la línia ideològica que segueix el grup, molt pròxima -perquè n'és deutora- a la d'Amics de la Poesia i a la que seguirà la revista *Ariel* a partir de la seva fundació, l'any 1946. Aquestes proximitats no són pas casuals.

1. Vegeu el llistat dels actes al final d'aquest article.

2. Existeix una col·lecció completa d'aquestes invitacions a la biblioteca del Museu Comarcal de l'Anoia

Cal tenir en compte que era freqüent la coneixença i la comunicació entre els membres d'aquests grups de característiques tan similars. En aquest cas concret, trobem que Josep Romeu havia participat a Amics de la Poesia i alhora serà un dels membres fundadors d'*Ariel*.

Per Anabis passen veus de primera línia dins el panorama cultural català de postguerra. D'una banda, personatges que abans del 39 havien tingut ja una activitat i un cert ressò públic. Alguns d'ells -Riba i Rubió, principalment- convertits ara en guies, autèntics mestres per a les noves generacions. D'altra banda, també visiten Anabis els joves -companys de facultat dels mateixos organitzadors- que tot just ara comencen a introduir-se en el món cultural català. Dins el primer grup es troben, a més dels ja citats, Marià Manent, Pere Bohigas, Ferran Soldevila, J.V. Foix, Miquel Coll i Alentorn, Maurici Serrahima, Josep Iglésias i Josep Miracle. Dins el segon grup, cal afegir als igualadins fundadors Josep Palau Fabre i Joan Ainaud.

El grup, tot i que les conseqüències de la guerra són evidents pertot arreu, vol actuar com si res no hagués passat i d'aquesta manera seguir la línia programàtica vigent abans de la guerra, traçada a principis de segle pels ideòlegs noucentistes. Tot això sabent que justament aquesta circumstància històrica, si no ha determinat la creació del grup, sí que n'ha condicionat el sentit. "Aquesta cosa simple que és l'escriure avui en català...", diu Josep Miracle a l'inici del text de la seva invitació. Ell es refereix a la facilitat ortogràfica de la llengua; amb tot, no es pot pas negar un segon sentit -des del punt de vista actual, fins i tot podria semblar sarcàstic- en aquestes paraules. Aquesta actitud davant de la realitat, mig d'engany, mig d'orgull, és l'adoptada per amplis sectors socials en el context repressiu dels primers anys del franquisme.

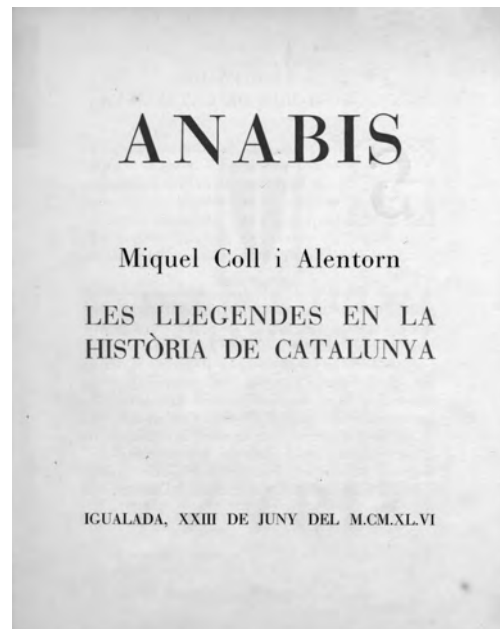
Anabis, doncs, té clar el concepte de continuïtat cultural i no pas d'inici o reinici com es podria pensar des d'una perspectiva actual. Convé

UNA VOLUNTAT PATRIÒTICA

Tenint en compte el contingut de cada acte i els textos de les invitacions esmentades, es dedueix una voluntat patriòtica que en aquells moments es devia fer imprescindible per a la subsistència col·lectiva de tot el país. Aquest patriotisme, de clar regust romàntic, recolza en primer lloc en la recuperació del passat català -i també local-, entès com a senyal inqüestionable d'una identitat nacional; i, en segon lloc, en la recreació i divulgació del patrimoni llegendari autòcton, perquè és en la llegenda on es reflecteix de forma neta i autèntica l'ànima col·lectiva d'un país. D'aquí que, entre el total d'actes organitzats, hi sovintegin els de tema històric i/o llegendari.

Malgrat el context cosit de prohibicions i de censures en què es troba la societat catalana, el grup Anabis, com ocorre amb altres grups propers, no fa un cara a cara amb la realitat im-

Coberta programa de l'any 1946



continuar la trajectòria ascendent de recuperació i normalització de la llengua i de la cultura catalanes iniciada en el s. XIX en la Renaixença, amb clara consciència que els temps són difícils i que exigeixen esforç i sacrifici. Aquest és el missatge que ha quedat imprès en la invitació de la conferència que fa Rubió i Balaguer:

“La història no es repeteix, però l'exigència que ella planteja en els que la viuen, sí que pot repetir-se. La de l'hora actual no és de “tornar a començar” sinó de “continuar”, servint la màxima fidelitat a l'herència del passat, a la realitat del present i a totes les esperances de l'avenir.”

Un missatge que es completa amb la idea que el moment històric és modificable segons la voluntat dels seus protagonistes. “Cada poble crea el seu destí”, afirma Soldevila intencionadament.

Si la més immediata postguerra se sent filla de la Renaixença, s'entén que els suports mítico-patriòtics, tan necessaris per redreçar la moral col·lectiva, s'extreguin d'aquest període històric. El cas més clar és el de Mn. Cinto Verdaguer, convertit en els anys quaranta en un autèntic símbol d'identitat nacional. El centenari del seu naixement és un bon motiu per reforçar-ne aquest caràcter simbòlic i Anabis li organitza diversos actes per commemorar l'efemèride. En llegir els textos de les invitacions respectives ens adonem del tractament gairebé redemptorista que es dona al poeta de Vic. La seva irrupció en la literatura catalana se la compara a l'“esclat d'un meteor” i no hi falten els termes referits al destí que la història li havia reservat.

Paral·lelament, Costa i Llobera encarna el mateix simbolisme que Verdaguer. I si Verdaguer enceta la recuperació cultural de Catalunya, Costa i Llobera té la mateixa funció a les Illes. No ens ha d'estranyar, doncs, que es dediqui una conferència a parlar del poeta mallorquí. Costa és un altre símbol de patriotisme i aquest tipus de símbols són molt necessaris en els anys de què ara tractem.

Pel que s'ha dit fins aquí, es dedueix que Anabis no va ser un grup popular ni ho va pretendre. El grup s'inseria clarament en la línia d'alta cultura que els noucentistes havien definit i que consideraven bàsica per a la construcció de la seva Catalunya ideal. Es tracta de defensar l'art com un producte pur que, en contacte amb el comú, pot perdre justament aquesta essència de puresa que li dona sentit. Aquesta actitud cultural -força anacrònica, però també molt generalitzada en els anys de postguerra- comporta un divorci clar amb la societat del moment. Un divorci que, de fet, es manté fins a la irrupció de les tendències realistes, a principis de la dècada dels seixanta.

Patriotisme, continuisme, mites nacionals, alta cultura són els mitjans amb què s'ha de contribuir al redreçament d'un país que viu una de les derrotes més dures de la seva història. Anabis, des d'Igualada, se suma a aquest projecte, un dels molts que s'activaran a Catalunya a partir de 1939.

RELACIÓ D'ACTIVITATS ORGANITZADES PER ANABIS:

1945

18 de març: Lectura de sonets de Josep Romeu, feta pel mateix poeta. L'acte fou presentat per Josep Palau Fabre i Francesc Roca, aquest darrer en substitució de Marià Manent, que no hi pogué assistir.
10 de maig: Lectura de poemes de Carles Riba, feta pel mateix poeta.

20 de maig: Commemoració del centenari del naixement de Jacint Verdaguer. La sessió, presentada per Josep Romeu, consistí en una conferència de Pere Bohigas (“La gènesi de *L'Atlàntida* i la psicologia de Verdaguer”) i una lectura de poemes de Verdaguer a càrrec de Josep Palau Fabre.
10 de juny: Conferència de Ferran Soldevila: “El caràcter i la història (consideracions sobre el nostre caràcter com a poble)”.

23 de desembre: Conferència de Josep Dalmases: “Notes històriques de la química”.

30 de desembre: Conferència de Joan Mercader: “Panorama evolutiu de la Catalunya napoleònica”.

1946

1 de gener: Recital de piano a càrrec de Jaume Padrós.

10 de febrer: Conferència de Jordi Rubió i Balaguer: “Els homes de la Renaixença i nosaltres”.

12 de maig: Conferència de J.V. Foix: “Ençà i enllà de la literatura i l'art contemporani”.

23 de juny: Conferència de Miquel Coll i Alentorn: “Les llegendes en la història de Catalunya”.

20 d'octubre: Conferència d'Antoni Borràs: “El pas dels romans per la nostra comarca”.

24 de novembre: Commemoració del centenari del naixement de Narcís Oller. Conferència de Maurici Serrahima: “La personalitat de Narcís Oller i la seva obra”.

26 de desembre: Lectura de poemes de Josep Romeu, feta pel mateix poeta.

29 de desembre: Conferència de Joan Mercader: “La ciutat d'Igualada”.

Festes de Nadal 1946-47: Exposició d'aquarel·les de Josep Pelfort.

1947

5 de gener: Conferència de Josep M. Solà Solé: “El rabinisme i els jueus de Piera”.

6 de gener: Homenatge a Mn. Josep Forn. Consistí en els parlaments de Josep Massana (“Mn. Forn lingüista”), Francesc Roca (“La poesia de Mn. Forn”), Antoni Dalmau (“Aspecte sacerdotal de Mn. Forn”) i Pere Borràs (“Mn. Forn i el seu tracte amical”) i en una lectura de poemes a càrrec de Marina Gabriel.

20 d'abril: Conferència de Josep Iglésies: “Assaig sobre l'extensió comarcal d'Igualada”.

15 de juny: Conferència de Josep Miracle: “El consistori dels Jocs Florals i el problema de l'ortografia catalana”.

2 de novembre: Conferència de Joan Ainaud: “El retaule de Rubió”.

7 de desembre: Lectura del poema *Aires de llegenda* de Josep Romeu, feta pel mateix poeta.

21 de desembre: Inauguració d'una exposició de fotografies de Xavier Andrés.

26 de desembre: Conferència de Josep Romeu: “La cançó popular històrica a Catalunya”, seguida d'una lectura de cançons populars.

28 de desembre: Conferència d'Antoni Borràs: “Apunts per a una monografia comarcal”.

1948

1 de gener: Recital de piano a càrrec de Teresa Costa.

4 de gener: Conferència de Joan Mercader: “El Mariscal Augereau i les seves reformes a Catalunya”.

6 de gener: Conferència de Josep Massana: “Les diverses característiques personals de la lírica de Costa i Llobera”.

BIBLIOGRAFIA

Samsó, Joan: “Tertúlies, cenacles, fòrums”, a *La cultura catalana: entre la clandestinitat i la represa pública* (1939-1951), vol. I. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, “Biblioteca Abat Oliba” núm. 141, 1994, p. 175-289.

Les lectures poètiques al passatge Permanyer a L'Avenç, núm. 6. Barcelona, 1977, p. 44-45.

Maria Enrich: “Les reunions i les revistes clandestines. “Anabis”, a *Josep Romeu i Figueras: L'intel·lectual i el poeta*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, “Biblioteca Serra d'Or” núm. 192, 1997, p. 22-36.



MARIA ENRICH I MURT (Igualada, 1957) és llicenciada en Filologia Catalana. És autora del llibre *Josep Romeu i Figueras: L'intel·lectual i el poeta* (1997).